

חג הסוכות וזאת הברכה שמחת תורה תשפ"ז | שנה ג' 144

הורינו

הורים מן הכל

ושמחת אתה וביתך

שמחת החג
במחיצת ההורים

להיכנס לסוכה כשמעיר את אביו

ויש מאחורני הפוסקים שהסתפקו, אם היה אביו ישן בסוכה והבן בא להיכנס אחריו לישון, אלא שאם יכנס יתעורר אביו ויגרם לו צער, האם נאמר שיש לבן להיכנס משום ש'אתה ואביך חייבים בכבודי', או שנפטר מלהיכנס לסוכה. ועיין בהליכות שלמה (מועדים פ"ט הערה 140) שכתב באופן דומה, אם אימו האלמנה בקשה ממנו שישן עמה בבית ולא בסוכה, כיון שמפחדת לישן לבד, פסק הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך שישמע לה. אולם שם טעמו לכאורה מצד דין 'תשבו כעין תדורו', ובדומה לדין 'חולים ומשמיהם' שפטורים מהסוכה, שהרי גם חתן בשנה ראשונה כתבו הפוסקים שאם מבקשת ממנו שישן עמה בבית ישמע לה מטעם 'כעין תדורו'.

לדחות פדיון הבן כדי להיות בסוכות אצל ההורים

בספר 'אגן הסהר' מובא מעשה שהיה בבני זוג שנולד להם בן בכור, ויום הפדיון הבן חל בכ"ג תשרי, שזה אסרו חג הסוכות בא"י. וקודם סוכות בקשו ההורים המתגוררים בחו"ל מבני הזוג, שיבואו אליהם לסוכות. והנה מצד אחד יש מצות כיבוד אב, ומאידך אם ייסעו לא יוכלו לפדות את הבן בכ"ג תשרי, כיון שהוא יו"ט שני בחו"ל. והורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שכעת יש לפניהם מצות כיבוד אב לנסוע, ולאחר מכן יהיו פטורים מפדיון מצד עוסק במצווה פטור מן המצווה, ולכן הורה לנסוע להורים.

1. ח"ג עמוד רצ"א

להתארח אצל הורינו כשאין מספיק מקום בסוכה

קונטרס 'בניין אריאל' מביא שאלה, מי שהזמינוהו הוריו לביתם בחג הסוכות אלא שהמקום צר מהכיל אותו בתוך הסוכה או באכילה או בשינה, האם צריך לשמוע להם ולבוא, אף שיתבטל על ידי זה ממצות סוכה או שאסור לבוא אל אביו ולהפסיד מצות סוכה, ודבר זה שכיח מאד. והנה במחשבה ראשונה הרי אנו יודעים שאם אמר לו אביו לעבור על דברי תורה, אין לו לשמוע לו, כיון ש"אתה ואביך חייבים בכבוד המקום". ואפילו שהגמרא שם, והשו"ע, מדברים באופן שהוריו אמרו לו מפורשות לעבור על דברי תורה, כגון שאמר לו להיטמא למת, והוא כהן. או אל תחזיר אבדה וכדו' בכל זאת לכאורה אין חילוק בזה, שהרי גם כאן, ע"י שמכבד את הוריו הוא נמנע ומפסיד מצוות סוכה, ואם כן לכאורה הרי טעם הדברים שייך גם כאן ש"אתה ואביך חייבים בכבוד המקום". וכך באמת כתב בשו"ת הר צבי. אולם הדין הזה לא מוחלט, בקובץ 'הלכתא מבי דינא' מובא מהגר"נ קרליץ: ההולך לבקר את הוריו או את חמיו בסוכות ונוסע אליהם להיות שם, ועתיד לישן עמם, בוודאי שצריך להשתדל מאד שתהיה לו סוכה לישן בה. אמנם גם אם יודע שלא תהיה לו סוכה לישן שם, יכול הוא מן הדין לנסוע אליהם שהרי הוא בכלל עוסק במצווה, שבא להיות עמם ולשמחם. וכמו שאנו מוצאים (סוכה כ"ו). שלצורך הקבלת פני ריש גלותא ולשמיעת הדרשה, ישנו מחוץ לסוכה ואמרו שפטורים מדין עוסק במצווה עכ"ל.

כשם שחובה על כל אחד ואחד מישראל ללמוד את ההלכות המצויות, כהלכות ברכות, שבת, שמירת הלשון ועוד, כך חובה על כל אדם ללמוד ולשנן את הלכות כיבוד אב ואם ומוראם, שמצווה זו היא תמידית בכל זמן, וחמורה היא עד מאוד, ואם לא ילמד את הלכותיה, מאין ידע היאך לקיימן, ויכשל בדברים רבים, מבלי לדעת שהוא נכשל.

אביו מבקש ממנו שיביא לו ד' מינים ואימו מבקשת ממנו כוס מים, פוסק הגר"י זילברשטיין שחייב להקדים את האם, כיון שעיקר הכיבוד הוא במאכל ומשקה, ולכן אימו שזקוקה לזה, קודמת.

מי שלא רוצה לבקר אצל הוריו בחג הסוכות או שאינו מוכן לטעום שם מאומה כי סוכם אינה בנויה לפי חומרת החזו"א (והמעמיד דמעמיד בסוכם מקבל טומאה), עליו לוותר על חומרא זו אם יש חשש של פגיעה בהורים או שיצטערו על ידי זה.

הורינו דרך חיים

כיבוד אב ואם בהלכה ומנהג

עפ"י קונטרס הלכות כיבוד אב ואם בשבתות ומועדי השנה, להגאון רבי שמשון קורלנדיסקי מח"ס 'המאורות הגדולים'

הלכות הנוגעות לחג הסוכות

בן שבונה סוכה וצריך את עזרת אביו, לא יבקש ממנו זאת, כי אסור לבקש מאביו שישתדל. אמנם אם הבן בונה את סוכת הוריו, שבעצם כל עבודתו היא עזרה להם, יכול הוא להיעזר באביו, כי זה לא עזרת האב לבן אלא לעצמו. בן שקנה שני אתרוגים ואחד מהם יותר מהודר מהשני, אין חיוב על הבן לתת את האתרוג המהודר לאביו. אמנם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל סיפר שהוא נתן לאביו את האתרוג היותר מהודר, כי בכל מקרה הוא ברך על של אביו.

1. מכתב להרב ש. בן שלמה, הובא בספרו עמ' קמ"ה

מעשה אבות

סיפור מהחיים

פרי עץ 'והדרת' / סיפור לחג הסוכות

דמדומי ערב של הימים האחרונים קודם חג הסוכות ירדו על סמטאותיה של ירושלים, האוויר כבר נמלא זה מכבר בריח קדושה של בדי ערבה לחים, ענפי הדס משולשים וזכרון פלאי של אתרוגים ארוזים בקופסאות מהודרות. ר' נתנאל, אברך משי עדין נפש ומדקדק בקלה כבחמורה, עמד בירכתי מרפסת ביתו ותלה את דפנות הסוכה, כשהוא מקפיד על כל דקדוקי ההלכה ושיטות הפוסקים.

אך גולת הכותרת לא הייתה הסוכה עצמה, אלא קופסת כסף טהור שהמתינה על שולחן הפורמייקה. בתוכה, מונח על מצע פשתן צחור, נח אתרוג קלבריה נדיר ביופיו, שופרא דשופרא. פרי כליל המעלות, צורתו כמגדל, גופו נקי מכל שמץ חזזית, בלעט'ל או מום, ופיטמו עומד בגאון. דמי כיס וחסכוניות של חודשים ארוכים שילם תמורתו, לאחר שעות ארוכות של חיפוש והתבוננות עיונית בזכוכית מגדלת לצד גדולי המומחים בשוק ארבעת המינים.

נקישות מהוססות על דלת המרפסת קטעו את הרהוריו. פנימה פסע אביו, ר' שלמה. יהודי ישיש וירא שמיים, שידי היבשות נשאו עמן עשרות שנות עמל כפיים ויגיע כפיים טהור. נשימתו הייתה כבדה מעליית המדרגות, ופאותיו המלבינות נדבקו לרקותיו שטופות הזיעה.

"נתנאל, בני מחמדי", קרא האב בעיניים נוצצות מאושר תמים, "זכיתי." מתוך שקית מהווה שלף ר' שלמה קופסת פח ישנה של עוגיות חג, פתח אותה בידים רוטטות וחשף אתרוג עטוף במטפחת כותנה פשוטה.

ר' נתנאל הביט בפרי, וליבו נפל בקרבו. האתרוג היה פחוס ומגושם, צבעו נטה לירוק כהה, ועל דופנו העליונה נראתה נקודה חומה ומפוקפקת, שספק הוכשרה בדוחק על ידי מו"צ מקל, וספק נשקה לגבולות ה"אינו הדר" ואף לפסול גמור.

"הלכתי הבוקר רגלית עד לקצה השוק", התנשף האב, וקולו נסדק מרוב התרגשות. "אמרתי לסוחר: 'תן לי אתרוג מלכותי, אתרוג של צדיקים. הבן שלי תלמיד חכם, מגיע לו הידור שאין כמותו!' שילמתי עליו את שארית כספי הגמלת חודש זה. קח, נתנאל, תנענע בו ביום טוב ראשון. שיראו כולם איזה כבוד שמיים יש בביתך."

גרונו של ר' נתנאל נחנק. מבטו נע בין קופסת הכסף הנוצצת שבה נח הפרי המושלם שעליו חלם לברך ביום טוב ראשון, לבין האתרוג הפגום שהגיש לו אביו במסירות נפש עילאית. הרי כל ימיו טרחתי על הידור מצווה, זעקה נפשו, כיצד אוכל לברך על פרי כזה?

אבל ר' נתנאל הוא יהודי של הלכה, על קוצו של יוד, באתרוג, וגם בכיבוד אב ואם. באותו רגע הדהדו בליבו המחשבות - מה ערכו של הידור, אם כרוך הוא בעלבון צורב ובשבירת לבו של אבא?

בלא שמץ היסוס, החליק ר' נתנאל את קופסת הכסף אל תוך עומק המגירה והגיף אותה בשקט. הוא ניגש אל אביו, נטל את האתרוג המצומק בשתי ידיו ברטט ובחרדת קודש, קרב אותו אל המנורה והתבונן בו בהשתאות. "אבא, לחש ר' נתנאל, וקולו רעד מדמעות שלא נראו, "שנים רבות לא ראיתי הידור מצווה שכזה. זהו אתרוג שנרכש באהבת תורה ובמסירות אמת. עליו אברך ביום טוב בדחילו ורחימו."

דמעה זכה נשרה מעיניו של ר' שלמה ונספגה במפה הישנה. כשהתקדש החג וריצדו נרות השבת והחג על קישוטי הסוכה שהוסיפו חן נאה לכל פינה, ידע ר' נתנאל: הפרי שבידו אולי לא מושלם למראה עין, אך המצווה שמקיים שלמה ומהודרת לפני כיסא הכבוד מכל אתרוג שהיה לוקח.

מכלל מצות כיבוד, אם רואה הבן שאביו עושה מלאכה כבדה, כגון שטורח מאוד בבניית הסוכה, מצוה על הבן לקבל על עצמו המלאכה ולפטור את אביו, שהוא בכלל עשיית צרכיו. וע' בספר חסידים סי' של"ח שאפילו הבן עוסק בתורה עת לעשות לה' הפרו תורתך, ויעשה הבן המלאכה אע"פ שהאב עם הארץ. (ויברך דוד פ"ד אות מ"ט)

רב הנסתר

מאמר חז"ל או מעשה רב בנושאי מצוות כיבוד הורים נטמנו בתמונה, גלו ושלחו לנו, ואולי תזכו בפרסים!

horeinuorg@gmail.com

או בפקס: 077-6021640

פתרון חידת 'רב הנסתר' לגיליון פרשת נצבים וילך

וכן נהגו בני אשכנז כשמזכירים את נשמת הורים שנפטרו לומר יזכור ובו' אבי מורי או אמי מורתי ובני ספרד שנהגו לומר השכבה יש שכתב להקל לומר תוארי כבוד. (בית יהודה, כיבוד ומורא אב ואם)

הודעה תשלח לפותרים נכונה שעלו בגורל.

וזאת הברכה אשר ברח משה (ל"ג, א')

בספר 'דרכי מוסר' להגאון רבי יעקב ניימן, מביא מדרש רבה (פרשה י"א) העובר לפני התיבה וטעה, יעבור אחר תחתיו. ומניין הוא מתחיל, מתחילת הברכה שטעה. ומהיכן למדו הלכה זו? מאבות העולם ממה שלא היה אחד מתחיל אלא ממקום שפסק חברו. כיצד, אברהם בירך את יצחק. מנין, דכתיב 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ומה נתן לו וכו' רב נחמיה אומר - ברכה נתן לו, כענין שנאמר ויתן לך האלוקים. עמד יצחק לברך את יעקב, אמר, ממקום שפסק אבא משם אני מתחיל. אבא הפסיק ב'יתן', אבל אני מתחיל ב'יתן'. מניין, שנאמר ויתן לך האלוקים וכו' ובמה חתם יצחק, בקריאה, שנאמר 'ויקרא יצחק אלא יעקב ויברך אותו'. עמד יעקב לברך את השבטים, אמר, אני פותח אלא בקריאה,

שנאמר 'ויקרא יעקב אל בניו'. ובמה חתם, ב'זאת', שנאמר 'וזאת אשר דיבר להם אביהם'. עמד משה לברך את ישראל, אמר, אני פותח אלא ב'זאת' מניין, ממה שקראנו בענין זאת הברכה. כך על פי דברי המדרש.

כותב הגר"י ניימן, מתי ראוי הברכה להיקרא באמת בשם ברכה? כשהבנים מתחילים ממקום שפסקו האבות, כשהבנים ממשיכים את השרשרת, ממשיכים ללחום בעד מה שלחמו האבות ואינם זדים מהמסורת הגדולה של אבותיהם אפילו כלשהו. לא כן אם הבנים מתחילים לנטות מדרכם הסלולה של אבותיהם, ולא עוד אלא שעושים את ההיפך ממה שעשו האבות, כשמנתקים את שרשרת ומסורת האבות, אז כבר אין ברכה. כל הברכה היא כשמחנכים את הדור הצעיר שילכו בדרך האבות וימשיכו אותה.

ניתן להפנות שאלות ליועצי 'הורינו' עבור מדור זה
 בכתובת דוא"ל המופיעה בגב הגיליון. סודיות מובטחת.

והשיב לב

שאלות ותשובות משולחנם של
 יועצים רבניים ומטפלים

? רציתי להתייעץ איתכם באיזה עניין. אני נשוי כמה שנים, ומדי שנה בסוכות אנחנו נוהגים לחלק את החג בין המשפחות: יום טוב ראשון אצל חמי וחמותי, שבת חול המועד אצל ההורים שלי, (או להיפך, כל שנה איך שמסתדר) ואז שמחת תורה אנחנו נשארים בבית, בבית הכנסת שלנו בשכונה. יש שם אווירה צעירה ותוססת, ריקודים עם נשמה, ואני מחכה לזה כל השנה, גם הילדים הקטנים מאוד מחוברים. זה פשוט מיוחד אצלנו.

אבל בשנה כמו השנה בגלל שאין שבת חול המועד. אנחנו אמורים להיות ביום טוב ראשון אצל חמי וחמותי, וההורים שלי מבקשים שנבוא אליהם לשמחת תורה. הבעיה היא ששמחת תורה בשכונה של הורי שונה לגמרי מהאווירה שאני כל כך אוהב אצלנו - זה לא אותו דבר, וקשה לי מאוד לוותר על החוויה הזו. מצד שני, אני יודע שכיבוד הורים אומר ללכת אליהם כשהם מבקשים. אז מה עליי לעשות - להישאר נאמן למה שהלב שלי רוצה (אחרי הכל, שמחת תורה יש פעם אחת בשנה, לבוא אליהם אפשר הרבה פעמים) או לוותר על מה שחשוב לי כדי לשמח את ההורים?

! בוא נשים דברים בפרופורציה. השמחה האמיתית של החג היא שמחה עם התורה עצמה - עם קיומה, עם לימודה, עם המצוות שבה. הריקוד עם ספר התורה הוא ביטוי נפלא ומרגש לשמחה הזו, אבל הוא בעצם המנהג והאווירה שסביבה - לא עצם החיוב מדאורייתא, כיבוד אב ואם כן.

מעבר לזה כשההורים מבקשים שתבואו אליהם, יש בזה ערך אמיתי, גם אם יש להם בבית ילדים רווקים שנמצאים איתם. כי הילדים הנשואים, כשהם מגיעים עם המשפחה שלהם, מוסיפים משהו אחר לשמחת החג של ההורים - שמחה שאין תחליף לה.

אז אם זה מה שההורים רוצים, ההליכה אליהם היא הדבר הנכון לעשות.

באופן כללי יש אצלנו בציבור תפיסה רווחת, שמיד אחרי החתונה הזוג הצעיר מגיע הרבה להורים, ואז כשהמשפחה מתחילה לגדול ב"ה, מגיעים פחות ופחות. וזו תפיסה מוטעית, כי היא שמה במרכז את הצורך של הילדים. ואם הם ז"צ, הם מגיעים הרבה, ואם משפחה ברוכה, פחות. אבל מה עם הצורך של ההורים? מה עם הגעגוע שלהם לילדים ולנכדים, מה עם הבדידות הכואבת לשבת לבד לשולחנות שבת וחג?

ובחזרה לשאלתך - אפשר להציע לך זווית נוספת? אולי זו הזדמנות מצוינת לספר להורים שלך כמה מיוחדת ומרגשת האווירה אצלכם, ולהזמין אותם להתארח אצלכם בחג. מי יודע - אולי גם הם ייהנו מזה מאוד. חשוב על זה: מהיכן חשבת שקיבלת את האהבה הזו לשמחת תורה, אם לא מאבא שלך? יכול להיות שגם הוא, בפנימיותו, יאהב מאוד אווירה צעירה ותוססת, רק שלא הייתה לו הזדמנות לחוות אותה כבר הרבה זמן.

כך יוצא שיש לך כאן הזדמנות כפולה: גם לכבד את ההורים ולהיות איתם כמו שהם מבקשים, וגם לשמח אותם ולתת להם רגעים מיוחדים. ואם תרצה להוסיף נופך אישי, אולי אפילו תקנה לאבא "חתן בראשית" - זה בהחלט יכול להפוך את החג הזה לבלתי נשכח, גם בשבילי וגם בשבילך.

ואם ההורים מכל סיבה שהיא אינם יכולים להגיע אליכם, יש לכם את הזכות ללמד את ילדיכם ולהעביר להם את המסר בצורה המוחשית ביותר. לייקר את התורה ולשמוח בשמחת התורה, זה קודם כל לשמוח בקיומה, בקיום עשרת הדברות ומצוות כיבוד אב ואם דאורייתא. ובזכות זה, תזכו שילדיכם יילכו תמיד בדרך התורה והמצוות.

הקשר של הלולב

לעשות את זה מסבא. גם אתה עמדת לידו? שאלתי מיד, בודאי, אמר אבא.

נסיתי לדמון את אבא שלי בגיל תשע, זה קשה. אבא הרי נולד אבא, לפחות ככה זה נראה לילדים. איך היית נראה? כמוך. גם אתה דברת כל הזמן?

אבא הסתפל עלי. בוא נמשיך עם הלולב. הבנתי שלא כל שאלה חייבת לקבל תשובה. אבא המשיך לאגד, ואני פתאום הסתכלתי אחת. פתאום ראיתי גם את סבא. כאלו לפני הרבה שנים היה ילד אחד בבני ברק שעמד ליד אבא שלו והסתפל איך אוגדים לולב, והילד הזה גדל, והיום הוא אבא שלי, ואני עומד לידו.

אז כשאני אהיה אבא גם אני אעשה ככה, והילדים שלי יעמדו לידו? שאלתי את אבא. "אם יהיה להם מספיק סבלנות", חייך אבא. ואני אגיד להם שסבא שלהם למד אותי? אתה יכול להגיד להם שאבא שלך בקש ממך להסתפל, ואתה שאלת כל עשרים שניות מתי כבר תוכל לעשות משהו. צחקתי.

טוב, אז עכשיו אני יכול לעשות משהו? אבא נתן לי את הלולב, "תחזיק". החזקתי אותו בזהירות, אבא סדר עוד משהו בקשר, ואני מודה, פתאום הרגשתי שהתפקיד שלי חשוב מאוד, אפילו שלא עשיתי כמעט כלום. בערב, כשישבנו בספה, הסתכלתי על הסכך, על הקשטים, השרשרת של ליבי, שיש בה בערך שלושה צבעים שאף אחד לא היה בוחר יחד. ועל אבא שישב

בראש השלחן.

חשבתי על מה שאבא אמר. יש דברים שלומדים פשוט מלעמד ליד אבא. עד היום, כשחשבתי על כבוד הורים, חשבתי בעיקר על מה אני עושה בשבילם. להביא, לעזר, לשמח בקולם, לא לצער אבל פתאום הבנתי שיש עוד סוג של כבוד, להבין שיש לי ממי ללמד. להסתפל על אבא ולחשב: מה שהוא עושה חשוב לי, מה שהוא קבל מאבא שלו - אני רוצה לקבל ממנו.

יש דברים שאני יודע שאבא יעשה לבד. למשל, לבחור אתרוג. נסיתי פעם לעזר לו, עמדת לידו בחנות והחזקתי אתרוג אחד שנראה לי פשוט משלם. אבא, אמרתי - קח את זה. אבא הסתפל על האתרוג, סובב, בדק מלמעלה, בדק מלמטה, הרים מול האור, ואז הניח בצד.

מה לא טוב בו? שאלתי. לא אמרתי שלא טוב, אמר אבא, אני רוצה לראות עוד. אחרי עשרים דקות הבנתי שבעניני אתרוגים אני עדין לא יכול להועיל. אבל יש עוד דבר שאבא עושה כל שנה בעצמו, אוגד את הלולב.

בערב סכות הבית שלנו נראה כאלו מישהו פתח בתוכו סניף קטן של שוק ארבעת המינים. לולבים על השלחן, הדסים בדלי, ערבות עטופות במגבת לחה, קווישקלע, ובאמצע כל זה אבא. הוא מניח את הלולב על השלחן, מסדר את הדסים, בודק את הערבות, מזיז קצת, מחזיר, מהדק.

השנה עמדת לידו. אבא, רוצה שאני אעזר? כן, תביא לי בבקשה את הדסים. הבאתי. את אלה? כן. חיתיתי למשימה הבאה. אבא, עכשיו מה? עכשיו תסתפל.

להסתפל? זאת העזרה? אני יכול להסתפל גם מהספה. עמדת לידו. אחרי חצי דקה שאלתי: עכשיו? עכשיו עדין תסתפל, אמר אבא. טוב, הייתי מתספל, אבל הסתפלתי. אבא הכניס את הדסים למקום, סדר את הערבות, החזיק את הכל ביד אחת והתחיל לאגד. אתה רואה? שאל אבא, כן.

אחרי רגע אבא שאל: אתה יודע למה אני רוצה שתעמד פה? כי אולי תצטרף מספרים? אבא חייך, גם, אמר אבא. ידעתי! אבל גם בגלל שאני רוצה שתלמד, אמר אבא. לאגד לולב? גם. אבא הדק קשר. יש דברים שילד לומד בחידה, ויש דברים שלומדים פשוט מלעמד ליד אבא. המשפט הזה מצא חן בעיני, התקרבותי. אבא הראה לי איך הוא מסדר את הדסים, איפה הערבות, ואיך הוא מקפיד שהכל יעמד כמו שצריך. ואז הוא אמר: אני למדתי